

Vem har rätt att ha rätt

av Bengt-Åke Wennberg

När Carl Bildt intervjuades om Putins tal i samband med kriget i Ukraina så konstaterade han att talet byggde på en världsbild och en historiesyn som var helt missvisande. Vad Putin gör är emellertid bara att agera utifrån i stort sett samma tankemönster som USA, Frankrike, Storbritannien med flera länder tidigare använt sig av. När någon regim inte passat dessa länders planer och ideologi så har man inte tvekat att försöka byta ut eller avlägsna den. Detta har naturligtvis Putin observerat. Han menar också att västvärlden kränkt och förnekat Rysslands legitima intressen under lång tid. Se min blogg – (<https://www.menvart.se/2022/02/05/demokratins-utmanare/>)

Förstår man att sådana erfarenheter ingår i hans narrativ blir hans agerande fullt logiskt. Han anser att han gör samma sak som västvärlden. Man hamnar då i en ideologisk strid som ingen kan vinna.

Samma destruktiva processer har jag återfunnit både i små och stora sociala sammanhang, i familjer, i bygemenskaper, i arbetsgrupper, i organisationer osv. Det har därför för mig själv varit viktigt att försöka förstå om det under det etablerade narrativet finns missvisande

SAMARBETSDYNAMIK AB
Ölsdalen 134, 693 91 Degerfors, telefon 070 590 94 30
Email: bengt-ake.wennberg@samarbetsdynamik.se
<http://www.samarbetsdynamik.se>

antaganden och föreställningar om människan och världen. Om så vore så skulle detta ge en antydning om hur sådana destruktiva processer uppstår.

Varje narrativ bygger på underliggande föreställningar. När jag studerar det nuvarande narrativet finner jag att det verkar bygga på antaganden som att

- de skeenden som vi observerar och de samband och som vi kan tror oss kunna identifiera representerar "naturlagar" som är giltiga över tid och rum. Vi kan förstås komma fram till att de naturlagar vi löpande upptäcker skiljer sig från de gamla. Då är det bara att byta ut dem – men de nya lagar vi då kommer fram till uppfattas ändå vara giltiga oberoende av tid och rum.
- människan står utanför det system som observeras. Vi resonerar som om "naturen" "finns" och har egenskaper oberoende av mänsklig aktivitet. Det har därför varit viktigt ur vetenskaplig synpunkt att de experiment och andra undersökningar som görs eliminerar forskarens/observatörens inverkan på skeendet. Först då kan man fastställa "sanningen" om naturen.
- om man vet "sanningen" kan dessa kunskaper tillämpas alltid och överallt av andra aktörer. Åtgärder och analyser behöver därför inte motiveras eller bevisas varje gång. De är redan "bevisade" genom vetenskapen. Fördjupad kunskap om fenomenen är således inte alltid nödvändig varken för de som genomför åtgärder eller de som anser sig behöva följa dem. Det räcker med att referera till vetenskapen.
- man verkar också tro att det utmärkt väl går att i vissa fall förenkla från vetenskapen hämtade approximationer för de beslut som skall fattas och de åtgärder som skall genomföras. Man tycks anse att det i de flesta fall räcker med att aktörerna har en yttlig förståelse av den kontext i vilken kunskapen skall användas.

Jag menar att den kunskap som vi genom flera naturvetenskapliga forskare har fått om världen ifrågasätter dessa antaganden. Detta innebär att de som säger sig veta "sanningen" utifrån det konventionella narrativet måste ifrågasättas. Nya narrativ behöver bygga på helt andra antaganden. Några exempel:

- Föreställningen om existensen av permanenta och tids- och rumsberoende lagbundenheter som "styr" skeendet i naturen har visat sig inte stämma. De skeenden vi deltar i "blir till" i enlighet med de resonemang som Ilya Prigogine och hans efterföljare förfäktat. Världen skapar sig självt utifrån mekanismer som ännu är okända för oss.
- Människans agerande är integrerat i naturen. Med detta menas att människors agerande påverkar inte bara det aktuella händelseförloppet utan också det skeende med vilket världen skapar sig självt. Detta beskrivs av många författare som att naturen ger ett gensvar på det som händer. Detta gensvar är inte en enkel reaktion som följer någon rums- och tidlös lagbundenhet utan ett komplext skeende som vi människor inte kan förutse och därmed inte heller kan kontrollera.

- Varje individ lever i sin "bubbla" och kan inte kopiera hur andra löst sina problem eftersom den kontext man behöver förstå och påverka är ens egen och därför radikalt skiljer sig åt från andras. Var och en måste därför lära sig förstå just sin situation och vad som gäller i denna.
- Tillämpningar av vad man tror sig veta påverkar och förändrar erfarenheter, föreställningar och relationer som tidigare resonemang utgått från. De gamla förutsättningarna gäller inte.
- Sådana nya förutsättningar behöver gemensamt utforskas och analyseras av de berörda.
- Språkbruk och begreppssystem har stor betydelse för att göra sådana samtal möjliga.

Det behövs en helt ny begreppsapparat för att komma fram till vad som är ett mer realistiskt och konstruktivt agerande i en situation som skapats. Om ett sådant begreppssystem inte finns kan man inte komma till tals med varandra om de förhållanden man måste analysera.

Ingen enskild aktör kan heller ensam välja vilken fråga eller skeende som då gemensamt behöver analyseras och påverkas. Alla berörda behöver också acceptera att lösningen är okänd och att man gemensamt måste söka sig fram. Man kan inte längre tro att det för alla finns en gemensam sanning som kan tillämpas alltid och överallt. För att en gemensam analys skall kunna komma till stånd behöver flera medlemmar (i alla fall mer än en) uppmärksamma, och dela, önskan om att ta itu med missvisningarna.

Skillnaden mellan dessa grundläggande antaganden om "verkligheten" förr och nu är, som framgår av punktsatserna, mycket stor. Det uppstår stor förvirring om man följer ett gammalt narrativ eftersom det är oklart vem som har rätt att ha rätt. Saknar man förståelse för den genomgripande förändring som de nya narrativen innebär för våra invanda föreställningar om oss själva och världen så blir det för de flesta människor obegripligt varför man säger emot varandra och varför samtalen blir "politiserade".

En lösning som då kan uppfattas som "räddningen" är att överlämna makten till en "ledare", en ideologi eller en forskargrupp i hopp om att denna skall kunna ställa allt till rätta och fånga sanningen. Genom denna uppgivenhet blir de berörda beroende av dessa "ledare" som alltså kan visa sig vara av många olika sorter och ta olika roller. Denna tro på en extern "ledning" fräntar individen möjligheten att själv förstå situationen och bedöma vad som är ett klokt och ansvarsfullt agerande. Risken för att förvirringen leder in i uppkomsten av mass-formation är då stor.

Mass-formation innebär att man förlorar sitt kritiska tänkande, förmågan att avgöra vad som är gott eller ont och sin empati med de som lider. Mass-formation medför också att "underställda" kan bortse från sitt eget ansvar för det som händer. De följer "His masters voice". Då vinner Putin.

I nästa blogg skall jag med utgångspunkt från Bo Rothsteins, professor emeritus i statskunskap vid Göteborgs Universitet, genomgång av tankefiguren "principal-agent" försöka visa hur den mass-formation som en sådan tankefigur kan leda fram till kan brytas och därmed göra att vi undviker totalitära regimer.

200225

Denna blogg kan laddas ner här:

<https://menvart.se/Filerpdf/2022-bloggar/Blogg2202255.pdf>

Se också min blogg ”demokratins utmanare”

<https://www.menvart.se/2022/02/05/dmokratins-utmanare/>

Källor som pekar på ett nytt narrativ

Bohm D och Peat F D (1990): Ordning och kreativitet i liv och vetenskap. Göteborg: Bokförlaget Korpen.

Danielsson U (2020): Världen själv. Lettland: Fri Tanke.

Desmet M (2021): Mattias Desmet on mass-formation. Ghent: CarterHeavyIndustries.

<https://rumble.com/vqkkjn-prof.-mattias-desmet-on-mass-formation.html>

Hägglund M (2020): Vårt enda liv – sekulär tro och andlig frihet. Lettland: Volante.

Klemperer V (2013): LTI Tredje rikets språk. Borås: Glänta Produktion.

Laloux F (2017): Reinventing organizations. En guide för att skapa kreativa organisationer.

Peoples press Kina: Liber.

Latour B (2005): Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory. Oxford: Oxford UP.

Prigogine I (1980): From being to becoming. Time and complexity in the physical sciences.

San Francisco: Freeman and Company.

Rosa H (2020): Det vi inte kan råda över: om vårt förhållande till världen. Göteborg: Daidalos.

Stengers I (1999): For en demokratisering av vetenskaperna. Valdres: Spartacus Forlag.

Stengers I (2010): Cosmopolitics bok 1, 2 och 3. Minneapolis: University of Minnesota Press.

<https://gansub.com/t/pm/5515465136159/>